

Cumhuriyet'in Yüzüncü Yılında Yeni Dünya Politikası: Kafiye Çağı

Gökhan Erdem, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

ORCID: 0000-0002-9038-4909

E-Posta: gerdem@politics.ankara.edu.tr

Akademik camianın karşılaştığı en önemli sorunlardan biri de yapılan entelektüel faaliyetin ve bu bağlamda akademik üretimin/bilginin toplumla paylaşılmasıyla ilgilidir. Akademisyenlerin toplumla bilgiyi nasıl paylaşacağı, bunun için hangi kanalları kullanacağı ve belki de en önemlisi bunu yaparken akademik kalıpları ne kadar terk edeceği ya da bir başka ifadeyle ne kadar popüler bir çerçevede tartışacağı merak konusudur. Kaleme alınan eserlerin akademik değil popüler olmakla eleştirilme ihtimalinin yüksekliği akademisyenleri bu yönde adımlar atmaktan caydırabilir. Günümüz koşulları göz önüne alındığında bu yöndeki eleştirilerin pek de haksız olmadığı ortada.

İşte AÜ SBF öğretim üyelerinden Taşansu Türker bu 'tehlikeli alana' girmeyi göze alan bir çalışmayla ortaya çıkıyor. Türker'in "Cumhuriyet'in Yeni Yüzyılında Yeni Dünya Politikası: Kafiye Çağı" başlıklı çalışması akademik kriterlerin katı çizgilerinin dışına çıkmayı göze alan ve bu çerçevede anlatımı, sistematığı ve hedef kitlesi açısından farklı bir yere oturan bir çalışma olarak dikkat çekiyor. Bu çalışmasıyla yazar söz konusu eleştirileri göğüslemeyi göze alıyor. Bunun yanı sıra tarihçilerin tarih disiplinin mantığı ve yöntemi gereği birkaç yıl öncesinde başlayan ve günümüze uzanan bir dönemi yani böylesine yakın bir dönemi ele almak konusunda da hayli temkinli olacakları da aşikâr. Dolayısıyla yazar mensubu olduğu disiplinin katı çizgilerini aşarak da bu tehlikeli alana girme cesareti göstermekte.

Türker eseri kaleme almasının temel amacının "belirsizlik çağı" olarak adlandırdığı günümüz dünyasını analiz edebilmek olduğunu belirtiyor. Üstelik bunun aynı zamanda bir "mesuliyet" olduğunun altını çiziyor. Yazara göre bu çağın "belirsizliği" yeni bir çağın doğuşuna işaret etmekte. "Hakikat sonrası" kavramını eleştirerek bu ara dönemde "bir hakikatler arası dönem" ya da "çoklu

hakikatler” yaşanmakta olduğunu ileri sürüyor. Ancak bunun kabulüyle yakın geçmişin ve bugünün anlamlandırılabilceğini, bilim ve siyaset yoluyla yarının tahmin ya da tahayyül edilebileceğini vurguluyor. Mark Twain’in “tarih tekerrür etmez ama sıkça kafiyelenir” sözünden esinlenerek eserin başlığında kullanılan “kafiye çağı” ifadesi de yazarın tarih disiplinine bakışını göstermekte. Bu kullanımıyla Türker, tarihi olayların biricikliğini kabul ederken, tarihinin tarihsel olaylardaki benzerliklerden yararlanarak tarihsel dinamikleri belirleyebileceğini işaret etmekte. Zaten yazarın ana hedefi de günümüz dünyasını şekillendiren küresel dinamikleri tarihsel bir bağlam içinde teşhis edebilmek.

Türker, kitabını beş ayrı alt başlığa ayırarak kaleme alıyor. Bu çerçevede 2018 yılı “Karmaşa Yılı”, 2019 “Yarıma Yılı”, 2020 “Donuş Yılı”, 2021 “Arayış Yılı”, 2022 ise “Savaş Yılı” olarak adlandırıyor. Çalışma, sonunda “Sonuç Yerine” başlığı altında eserin yayınlandığı 2023 yılı esas alarak ve geçmişin küresel dinamiklerinden yararlanarak genel bir analiz sunuyor. Bu sonuç bölümü aslında yazarın günümüzde dünyaya egemen olduğunu ileri sürdüğü “belirsizliği” neye dayandırdığını anlamamızı sağlayan teorik çerçevenin de çizildiği bir bölüm niteliğinde. İlk bölümlerde kronolojik bir çerçevede uluslararası gelişmeler ele alınırken yazar her ne kadar zaman zaman teorik göndermeler yapıyorsa da temelde tarihçi kimliği ön plana çıkmakta; ele alınan gelişmeler, olgular tarihsel bağlama oturtularak okuyucuya sunuluyor. Yazarın siyaset bilimci kimliği ise esasen bu son bölümde ortaya çıkmakta; tarihsel dinamikler ve süreçlerle analogiler kurularak günümüz dünyasının analizi gerçekleştiriliyor.

Türker, başta Tarih olmak üzere, Uluslararası İlişkiler, Siyaset Bilimi, Karşılaştırmalı Siyaset, Bölge Çalışmaları, Coğrafya, Dilbilim, Sosyoloji, Hukuk gibi kendisini belirgin bir yetkinlik derecesinde gördüğü disiplinleri kullandığını, yetkinlik derecesinin daha az olduğunu belirttiği İktisat ve Maliye gibi disiplinlerden ise yararlandığını vurgulamakta. Gerçekten de eser boyunca söz konusu disiplinlerin etkisi metinde açık bir biçimde görülebilmekte. Örneğin “Kaşıkçı Cinayeti” ile ilgili kısımda karşımıza Dostoyevski’nin “Karamazov Kardeşler” romanıyla ilgili tespitler çıkmakta. Ya da S-400’ler ilgili kısımda Rusya’nın beşerî coğrafyası ile ilgili satırlar görülebilmekte. Bu durum metne zenginlik kazandırmakta, eserin çok geniş bir perspektife oturmasını sağlamaktadır.

Söz konusu başlıklandırma tercihi, 2018-2022 yılları arasını kapsayan ve her bölümün ayrı bir yıla ve bölüme tekabül ettiği kronolojik bir yöntemle dayansa da Türker her yıla ve bölüme verdiği başlıklarla sadece kronolojik bir dönemleme yapmanın ya da yukarıda da belirtildiği gibi kendisinin de vurguladığı gibi bir anlamda “günlüğünü paylaşma”nın ötesinde her yılı anlamlandırmaya/

tanımlamaya da çalışmaktadır. Yazarın bu çabası genel hedefi olan belirsizlik dönemini analiz edebilmek olması dışında yine kendisinin de belirttiği gibi ünlü tarihçi Eric Hobsbawm'dan etkilenmesinin de bir sonucu olarak da karşımıza çıkmakta. Fakat ele alınan yıllara neden yukarıda belirtilen başlık isimlerinin verildiği yazar tarafından izah edilmemekte. Halbuki giriş kısmında " karmaşa" yahut "arayış" gibi isimlerin niçin verildiği kısaca izah edilseydi, çalışma daha açık ve net olurdu. Bu eleştiri hedef kitlenin genel okuyucu olduğu da düşünülürse daha da iyi anlaşılacaktır.

Yukarıda da belirtildiği gibi eserin ana bölümlerinde uluslararası gelişmelere yer verilmiştir. Türker ele aldığı yıllardaki gelişmelerle ilgili bilgileri paylaşırken aynı zamanda bu gelişmelerle ilgili 'aklındakileri' ve 'aklına gelenleri' de metne aktarmış. Eserin en genel anlamda 'damıtılmış bir bilgi notları dosyası' olduğu düşünüldüğünde, yazarın öncelikle kendisi için yazdığı dolayısıyla her alt başlığın bir 'zihin yoklamasına' dayandığı rahatlıkla ileri sürülebilir. Çalışmanın en temel karakteristiği de budur. Yazar öncelikle kendisiyle konuşmaktadır.

Eserin eleştirilebilecek yanlarından biri 2019-2022 yılları arasındaki yılları kapsayan bölümlerin çok daha ayrıntılı ve birbirleriyle simetrik bir yapıdayken, 2018 ve özellikle 2022 yıllarını kapsayan bölümlerinin daha kısa kalması ve diğer bölümlerin aksine konu ve olgular açısından aynı simetriyi yakalayamamasıdır. Çalışmanın 2022 yılı için de benzer bir hacimde olması eserin genel kapsayıcılığı ve simetriği açısından daha uygun olurdu. Üstelik okuyucu birkaç yıldan beri ele alınan mevzularda 2022 yılında hangi gelişmelerin yaşandığını görememektedir.

Yukarıda da vurgulandığı gibi eser klasik anlamda akademik bir çalışma niteliğinde değildir. Zaten yazarın hedef kitlesi sadece konuyla ilgili entelektüel kesimler olmadığından bu durum hayli de doğaldır. Bu bağlamda yazarın akademik geleneği koruyan ve bağını kaybetmeyen fakat daha geniş kitlelere ulaşabilmek adına sunuş ve izahlarında belirgin bir biçimde popüler bir yazım tarzını tercih ettiği görülmektedir. Zaten Türker'in de belirttiği gibi çalışmaya esas olan materyal birikiminin hatırı sayılır bir bölümünü akademik değil televizyon programları gibi popüler faaliyetler oluşturmaktadır.

Çalışma niteliği gereği eklektik bir görünüm göstermektedir. Bu durum yazarın çeşitli uluslararası gelişmeler çerçevesinde düşündüklerini yazıya dökmesi yani bu yönüyle 'spontane' olmasıyla yakından ilgilidir. Yukarıda da belirtildiği gibi bu eserle yazar kendi ifadesiyle "günlüğünü paylaşmıştır". Bu nedenle belirli bir sistematiğinden uzak olması anlaşılabilir. Bu durum akademik kıstasları ön plana alan bir yaklaşım açısından olumsuz eleştiri konusu olsa da çalışmanın

ruhu, mahiyeti ve işlevi açısından bakıldığında bu açıdan menfi bir eleştirinin haksız olacağı açıktır.

Çalışmanın popüler niteliği ve serbest yazım tarzı, genel okuyucu için çok olumlu bir durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Öncelikle eser, genel olarak okuyucunun kolay takip edebileceği nitelikte net ve basit anlatıma sahiptir. Ayrıca, metinde esas olarak didaktik bir tarz benimsendiğinden kitap 'ilgili fakat yeteri kadar bilgili olmayanlar' olarak tanımlayabileceğimiz çok geniş toplumsal kesimlere ulaşabilme üstelik bu yönüyle de akademik anlamda bilgilendirme işlevini gayet başarılı bir biçimde yerine getirmektedir. Fakat, eserin sadece popüler bir çalışma olarak nitelendirilmesi de haksızlık olacaktır. Çalışma, akademik bir birikimin dışı vurumudur, sistematüğının farklı olması bu durumu değıştirmeyecektir.

Türker'in yukarıda belirtilen bu 'tehlikeli alana' girme pahasına yaptığı bu cesurca girişim, ülkemiz literatürüne yapılmış farklı ama önemli bir katkı olarak dikkat çekmektedir. Bu yönüyle hem genel okur hem de uzmanlar için değerlendirilmesi gereken bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonnot

1 Taşansu Türker, Cumhuriyet'in Yeni Yüzyılında Yeni Dünya Politikası: Kafiye Çağı, İstanbul, Kronik Kitap, 2023.